

Teismo praktikos rinkinys

TEISINGUMO TEISMO (pirmoji kolegija) SPRENDIMAS

2020 m. gruodžio 17 d.*

„Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – Laisvas asmenų judėjimas – Įsisteigimo laisvė –
Teisė verstis advokato veikla – Atleidimas nuo mokymo ir diplomo reikalavimo –
Atleidimo taikymas – Sąlygos – Nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos atleidimas taikomas A
kategorijos valstybės tarnautojams ir buvusiams valstybės tarnautojams arba jiems prilyginamiems
asmenims, nacionalinėje teritorijoje įgijusiems profesinės patirties pagal nacionalinę teisę dirbant
atitinkamos valstybės narės nacionalinėje valstybės tarnyboje arba tarptautinėje organizacijoje“

Byloje C-218/19

dėl *Cour de cassation* (Prancūzija) 2019 m. vasario 20 d. sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo
2019 m. kovo 12 d., pagal SESV 267 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Adina Onofrei

prieš

Conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris,

Bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris,

Procureur général près la cour d'appel de Paris

TEISINGUMO TEISMAS (pirmoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, teisėjai L. Bay Larsen (pranešėjas), C. Toader,
M. Safjan ir N. Jääskinen,

generalinis advokatas M. Bobek,

posėdžio sekretorė R. Šereš, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2020 m. birželio 17 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- A. Onofrei, atstovaujamos advokatų J. Jourdan ir F. Abouzeid,
- *conseil de l'ordre des avocats au barreau de Paris* ir *bâtonnier de l'ordre des avocats au barreau de Paris*, atstovaujama advokatų H. Farge ir C. Waquet,
- Prancūzijos vyriausybės, atstovaujamos A. Daniel ir A.-L. Desjonquères,

* Proceso kalba: prancūzų.

- Graikijos vyriausybės, atstovaujamos M. Tassopoulou ir D. Tsagkaraki,
  - Europos Komisijos, atstovaujamos B.-R. Killmann, É. Gippini Fournier ir H. Støvlbæk,
- susipažinęs su 2020 m. rugsėjo 16 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,
priima šį

Sprendimą

- 1 Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateiktas dėl SESV 45 ir 49 straipsnių išaiškinimo, atsižvelgiant į nacionalinės teisės aktuose nustatytus reikalavimus, taikomus tapti advokatais siekiantiems asmenims.
- 2 Šis prašymas pateiktas nagrinėjant A. Onofrei ginčą su *conseil de l'ordre des avocats de Paris* (Paryžiaus advokatūros advokatų taryba, Prancūzija), *bâtonnier de l'ordre des avocats de Paris* (Paryžiaus advokatūros pirmininkas) ir *procureur général près la cour d'appel de Paris* (generalinis prokuroras prie Paryžiaus apeliacinio teismo) dėl prašymo įrašyti ją į praktikuojančių advokatų sąrašą.

Teisinis pagrindas

Prancūzijos teisė

- 3 Dėl teisės verstis advokato veikla pagrindinėje byloje taikytinos 1971 m. gruodžio 31 d. Įstatymo Nr. 71-1130 dėl tam tikrų teismo ir teisinių profesijų reformos (toliau – Įstatymas Nr. 71-1130) redakcijos 11 straipsnyje nustatyta:

„Asmuo gali įgyti teisę verstis advokato veikla tik jeigu atitinka toliau nurodytus reikalavimus:

1° yra Prancūzijos pilietis, Europos Sąjungos valstybės narės arba Europos ekonominės erdvės susitarimo šalies pilietis <...>;

2° pagal teisės aktų nuostatas, priimtas 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvai 2005/36/EB [dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo (OL L 255, 2005, p. 22)] su pakeitimais įgyvendinti, ir teisės aktų nuostatas dėl asmenų, ėjusių tam tikras pareigas arba vykdžiusių tam tikrą veiklą Prancūzijoje, turi bent teisės magistro diplomą arba anspaudo saugotojo, teisingumo ministro ir už universitetus atsakingo ministro bendrai priimtu nutarimu lygiaverčiais pripažįstamus laipsnius ar diplomus, suteikiančius teisę verstis advokato veikla;

3° turi advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimą, nepažeidžiant 2° punkte nurodytų teisės aktų nuostatų <...>

<...>“

- 4 Dėl minėtų norminių reikalavimų pagrindinėje byloje taikomos 1991 m. lapkričio 27 d. Dekreto Nr. 91-1197, kuriuo reglamentuojama advokato profesija (toliau – Dekretas Nr. 91-1197), redakcijos 98 straipsnyje numatyta:

„Teorinio ir praktinio mokymo ir advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo reikalavimas netaikomas:

<...>

4° A kategorijos valstybės tarnautojams ir buvusiems tarnautojams arba šios kategorijos tarnautojams prilyginamiems asmenims, kurie, eidami savo pareigas, bent aštuonerius metus dirbo teisinį darbą viešojoje administracijoje ar viešojoje įstaigoje arba tarptautinėje organizacijoje;

<...>“

- 5 Pagal pagrindinėje byloje taikytinos 1983 m. liepos 13 d. Įstatymo Nr. 83-634 dėl valstybės tarnautojų teisių ir pareigų (toliau – Įstatymas Nr. 83-634) redakcijos 5bis straipsnį „Europos bendrijos valstybių narių ar kitų nei Prancūzija valstybių, kurios yra Europos ekonominės erdvės susitarimo šalys, piliečiai, esant Bendrajame statute numatytais sąlygoms, gali būti priimami į valstybės tarnautojų pareigas. Tačiau jie neturi galimybės užimti pareigų, kurias einant vykdomos užduotys negali būti atskirtos nuo naudojimosi suvereniteto teisėmis arba jas vykdančioms tiesiogiai ar netiesiogiai dalyvaujama įgyvendinant valstybės ar kitų viešosios valdžios institucijų viešosios valdžios prerogatyvas.

<...>“

Pagrindinė byla ir prejudiciniai klausimai

- 6 Europos Komisijos pareigūnė A. Onofrei pateikė prašymą priimti ją į Paryžiaus advokatūrą, remdamasi Dekreto Nr. 91-1197 98 straipsnio 4° punkte numatyta išimtimi.
- 7 Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, kad Prancūzijos advokatūros advokatų taryba, konstatavusi, jog A. Onofrei, turinti Prancūzijos universitetų išduotą teisės magistro diplomą, išsamių studijų diplomą (DEA) ir daktaro laipsnį patvirtinantį diplomą, atitiko Įstatymo Nr. 71-1130 11 straipsnio 2° punkte numatytą diplomo reikalavimą, tačiau jos prašymą atmetė, motyvuodama tuo, kad ji niekada nedirbo Prancūzijos viešojoje administracijoje ar įstaigoje kaip Prancūzijos valstybės tarnautoja, be to, niekada nebuvo Prancūzijos administracijos ar viešosios įstaigos komandiruota dirbti į tarptautinę organizaciją, todėl neatitiko lengvatinių teisės verstis advokato veikla suteikimo sąlygų.
- 8 *Cour d'appel de Paris* šį sprendimą paliko nepakeistą. Jis savo motyvus grindė prielaida, jog siekiu užtikrinti, kad advokatas pakankamai gerai išmanytų nacionalinę teisę, siekiama užtikrinti visapusišką ir veiksmingą asmenų teisės į gynybą įgyvendinimą, nes, nors ši nacionalinė teisė apima daug Europos teisės normų, ji išlieka specifinė ir neapsiriboja tomis normomis. Konstatavęs, kad A. Onofrei Komisijoje vykdė užduotis pagal Sąjungos teisę, susijusią su vidaus rinka, valstybių pagalba, antikonkurenciniais veiksmais ir naujomis Europos teisės normomis teisės aktų gerinimo srityje, jis tuo remdamasis padarė išvadą, kad toks darbas nereiškė, jog įgyta profesinės patirties pagal nacionalinę teisę.
- 9 Gavęs kasacinį skundą, kuriame, be kita ko, teigiama, kad pažeistas laisvas darbuotojų judėjimas ir įsisteigimo laisvė, *Cour de cassation* (Kasacinis teismas, Prancūzija) kelia klausimą dėl atsisakymo įrašyti A. Onofrei į Paryžiaus praktikuojančių advokatų sąrašą suderinamumo su Sąjungos teise.
- 10 Nagrinėdamas nacionalinę teisę jis pirmiausia konstatavo, kad iš Įstatymo Nr. 71-1130 matyti, jog advokatas gali verstis profesine veikla kaip savarankiškai dirbantis asmuo arba kaip samdomas darbuotojas. Be to, jis pažymi, kad pagal šio įstatymo 11 straipsnį norintiesiems verstis advokato profesija taikoma sąlyga, kad kandidatas turi būti ėjęs tam tikras pareigas ar vykdęs veiklą Prancūzijoje ir kad Dekreto Nr. 91-1197 98 straipsnio 4° gali būti laikomas kaip atleidimą nuo mokymo ir diplomo reikalavimo norint verstis šia profesija siejantis su, pirma, priklausymu būtent Prancūzijos valstybės tarnybai ir, antra, nacionalinės „Prancūzijos kilmės“ teisės išmanymu. Tuo remdamasis šis teismas daro išvadą, kad nacionalinė priemonė, kurią sudaro šie tarpusavyje sietini tekstai, gali būti laikoma ribojančia laisvą darbuotojų judėjimą ar įsisteigimo laisvę.

- 11 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas mano, kad pirmiausia reikia nustatyti, ar minėta priemonė yra vienodai taikoma priimančiosios ar įsisteigimo valstybės narės piliečiams ir kitų valstybių narių piliečiams, ar ji yra diskriminacinė.
- 12 Šiuo aspektu šis teismas, pažymi, be kita ko, kad iš Įstatymo Nr. 83-634 5bis straipsnio matyti, jog, išskyrus tam tikras pareigas, susijusias su viešosios valdžios suvereniteto teisių ar prerogatyvų įgyvendinimu, Sąjungos valstybių narių piliečiai gali būti priimami į Prancūzijos valstybės tarnybą, todėl pagrindinėje byloje nagrinėjamas atleidimas siejamas su priklausymu administracijai, kuri, nors ir nacionalinė, didžiąja dalimi atvira visiems valstybių narių piliečiams.
- 13 Vis dėlto, atsižvelgiant į tai, kad šis atleidimas grindžiamas kriterijais, susijusiais su tam tikrų pareigų ar veiklos vykdymu Prancūzijoje, nacionalinės teisės išmanymu ir priklausymu Prancūzijos valstybės tarnybai, tai reiškia, kad *de facto* minėtas atleidimas gali būti taikomas tik Prancūzijos administracijos nariams, kurie savo profesinę veiklą vykdė Prancūzijos teritorijoje ir kurių didžioji dalis yra Prancūzijos piliečiai, ir jis netaikomas Sąjungos viešosios tarnybos tarnautojams, nors jie vykdė teisinę veiklą „Prancūzijos kilmės“ nacionalinės teisės srityje, bet ne Prancūzijos teritorijoje. Vadinasi, pagrindinėje byloje nagrinėjami nacionalinės teisės aktai gali būti laikomi kaip įtvirtinantys netiesioginę diskriminaciją dėl pilietybės. Tai reikštų, kad Prancūzijos valstybės tarnyba ir Sąjungos viešoji tarnyba gali būti laikomos objektyviai panašiais vienetais.
- 14 Galiausiai prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas daro išvadą, kad bet kuriuo atveju tam, kad nagrinėjami apribojimai galėtų būti pateisinami privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais arba viešosios tvarkos, visuomenės saugumo ar sveikatos sumetimais, jie turi būti tinkami siekiamam tikslui įgyvendinti ir neviršyti to, kas būtina jam pasiekti. Šiuo aspektu jis pažymi, kad pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose nereikalaujama, kai nagrinėjamas prašymas netaikyti mokymo ir diplomo reikalavimo, kad kandidatas išmanytų kurią nors nacionalinės teisės sritį, ypač kiek ji susijusi su nacionalinių teismų organizacija ar procesu šiuose teismuose.
- 15 Tokiomis aplinkybėmis *Cour de cassation* (Kasacinis teismas) nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:
- „1. Ar principas, pagal kurį [EEB], kuri po pakeitimų tapo [SESV], buvo sukurta atskira teisės sistema, integruota į valstybių narių teisės sistemas ir privaloma jų teismams, draudžia tokius nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos atleidimo nuo mokymo ir diplomo reikalavimų, iš esmės numatytų norint verstis advokato profesija, taikymas siejamas su reikalavimu, kad prašymą dėl atleidimo pateikęs asmuo pakankamai išmanytų Prancūzijos kilmės nacionalinę teisę, todėl neatsižvelgiama į panašias tik Europos Sąjungos teisės žinias?
2. Ar pagal SESV 45 ir 49 straipsnius draudžiami nacionalinės teisės aktai, pagal kuriuos atleidimas nuo mokymo ir diplomo reikalavimų, iš esmės numatytų norint verstis advokato profesija, taikomas tik kai kuriems šiuos aktus priėmusios valstybės narės valstybės tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas, Prancūzijoje dirbo teisinį darbą viešojoje administracijoje ar viešojoje įstaigoje arba tarptautinėje organizacijoje, bet jis netaikomas esamiems arba buvusiems Europos viešosios tarnybos tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas, dirbo teisinį darbą Europos Komisijoje vienoje arba keliose Europos Sąjungos teisės srityse.“

Dėl prejudicinių klausimų

- 16 Dėl „atleidimo nuo mokymo ir diplomo reikalavimų, iš esmės numatytų norintiesiems verstis advokato praktika, taikymo“, į kurį daroma nuoroda abiejuose prejudiciniuose klausimuose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas Teisingumo Teismo paprašius patikslino, kad ši frazė sietina su

Dekreto Nr. 91-1197 98 straipsnio pirmoje pastraipoje numatytu atleidimu nuo teorinio ir praktinio mokymo, kurį organizuoja regioniniai profesinio mokymo centrai, ir advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo pateikimo.

- 17 Kiek tai susiję su sąlyga, kad atleidimas nuo teorinio ir praktinio mokymo, taip pat advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo reikalavimų norint įgyti teisę verstis advokato veikla, taikomas, kaip matyti iš antrojo klausimo formuluotės, tam tikriems Prancūzijos valstybės tarnybos tarnautojams, reikia pažymėti, kad Prancūzijos vyriausybė nesutinka su tokiu nacionalinės teisės aktų aiškinimu ir teigia, kad ši sąlyga turi būti aiškinama plačiai, kad apimtų ne tik Prancūzijos valstybės tarnybą, bet ir Europos ar kitų valstybių narių valstybės tarnybą.
- 18 Reikia priminti, kad vykstant procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo Teisingumo Teismas turi kompetenciją priimti sprendimą dėl Sąjungos teisės išaiškinimo ar galiojimo tik atsižvelgdamas į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo aprašytą faktinę ir teisinę situaciją, siekdamas šiam teismui pateikti informacijos, naudingos sprendimui jo nagrinėjamoje byloje priimti (šiuo klausimu žr. 2017 m. liepos 6 d. Sprendimo *Air Berlin*, C-290/16, EU:C:2017:523, 41 punktą).
- 19 Šiomis aplinkybėmis reikia išnagrinėti antrąjį klausimą remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo pateikta prielaida, kad pagrindinei bylai reikšminguose nacionalinės teisės aktuose numatyta, jog atleidimas nuo teorinio ir praktinio mokymo, taip pat nuo advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo reikalavimo norint verstis advokato veikla, taikomas tik tam tikriems Prancūzijos valstybės tarnybos tarnautojams.
- 20 Be to, kaip nurodė generalinis advokatas savo išvados 36 punkte, iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą ir Teisingumo Teismui pateiktų pastabų matyti, jog, atrodo, pirmojo klausimo formuluotėje vartojamas žodžių junginys „išmanytų Prancūzijos nacionalinę teisę“ iš tikrųjų turi būti suprantamas kaip reiškiantis „profesinę patirtį Prancūzijos teisės srityje“. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusių teismo teigimu, iš *Conseil constitutionnel* (Konstitucinė Taryba, Prancūzija) jurisprudencijos matyti, kad būtent reikalaujamas profesinės patirties vykdant teisinę veiklą ar teisines funkcijas pakankamą laikotarpį Prancūzijos teritorijoje teisės aktų leidėjas siekė užtikrinti advokato veikla besiverčiančių asmenų kompetenciją Prancūzijos teisėje srityje.
- 21 Taigi savo klausimais, kurie nagrinėtini kartu, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės siekia išsiaiškinti, ar SESV 45 ir 49 straipsniai aiškintini taip, kad pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad atleidimas nuo profesinio mokymo ir advokato profesinio kvalifikacinio pažymėjimo reikalavimų, iš esmės numatytų norint verstis advokato veikla, taikomas tik tam tikriems valstybės narės valstybės tarnybos tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas tos valstybės narės viešojoje administracijoje ar įstaigoje arba tarptautinėje organizacijoje, dirbo teisinį darbą nacionalinės teisės srityje, tačiau jis netaikomas Europos Sąjungos viešosios tarnybos pareigūnams, tarnautojams ar buvusiems tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas, dirbo teisinį darbą vienoje ar daugiau Sąjungos teisės sričių.
- 22 Iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos matyti, jog tam, kad galėtų pasinaudoti pereinama, suteikiančia teisę verstis advokato profesine veikla, nesvarbu, ar pagal darbo sutartį, ar vykdant savarankišką veiklą, be regioninių profesinio mokymo centrų teorinio ir praktinio mokymo ir advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo, kandidatas turi tenkinti tris kartu taikomas sąlygas, t. y. turi būti Prancūzijos valstybės tarnybos tarnautojas, turi būti dirbęs Prancūzijoje viešojoje administracijoje ar tarptautinėje organizacijoje ir turėti profesinės patirties Prancūzijos teisės srityje.
- 23 Šiuo klausimu reikia priminti, kad tokiu atveju, kaip antai nagrinėjamas pagrindinėje byloje, veiklos vykdymas verčiantis reglamentuojama advokato profesija, kai paprastai moka klientas arba kontora, kurioje advokatas dirba, patenka į SESV 49 straipsnio taikymo sritį. Kadangi užmokestį gali sudaryti darbo užmokestis pagal darbo sutartį, SESV 45 straipsnis taip pat gali būti taikomas (šiuo klausimu žr. 2003 m. lapkričio 13 d. Sprendimo *Morgenbesser*, C-313/01, EU:C:2003:612, 43 ir 60 punktus).

- 24 Be to, primintina, kad kai sąlygos, susijusios su teise užsiimti atitinkama profesine veikla, nėra suderintos, valstybės narės turi teisę apibrėžti teorines žinias ir kvalifikaciją, kurios reikalingos norint užsiimti šia profesine veikla, ir pareikalauti pateikti jas patvirtinantį diplomą (2009 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Pešla*, C-345/08, EU:C:2009:771, 34 punktą ir 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Brouillard*, C-298/14, EU:C:2015:652, 48 punktą).
- 25 Kadangi Sąjungos lygmeniu šiai dienai nesuderintos sąlygos, taikomos norintiems verstis advokato veikla, kaip antai A. Onofrei, kuri nė vienoje valstybėje narėje nėra įgijusi teisės verstis šia profesija, valstybės narės išlaiko kompetenciją apibrėžti šias sąlygas.
- 26 Tuo remiantis darytina išvada, kad pagal Sąjungos teisę nedraudžiami valstybės narės teisės aktai, kuriuose teisė verstis advokato veikla suteikiama tik turint reikalingomis pripažintų žinių ir kvalifikaciją.
- 27 Vis dėlto valstybės narės savo kompetenciją šioje srityje turi įgyvendinti paisydamos SESV garantuojamų pagrindinių laisvių ir šiuo klausimu priimtos nacionalinės teisės nuostatos negali būti nepateisinama kliūtis veiksmingai naudotis SESV 45 ir 49 straipsniuose garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis (šiuo klausimu žr. 2009 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Pešla*, C-345/08, EU:C:2009:771, 35 punktą).
- 28 Teisingumo Teismas nusprendė, kad laisvas asmenų judėjimas nebūtų visiškai įgyvendinamas, jeigu valstybės narės galėtų atsisakyti taikyti minėtas nuostatas savo piliečiams, pasinaudojusiems Sąjungos teisės teikiamomis galimybėmis ir įgijusiems profesines kvalifikacijas kitoje valstybėje narėje nei ta, kurios piliečiai jie yra (pagal analogiją žr. 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Brouillard*, C-298/14, EU:C:2015:652, 27 punktą).
- 29 Toks vertinimas taikytinas ir tuo atveju, kai vienos valstybės narės pilietis, kuris mokėsi ir gyveno kitoje valstybėje narėje, įgijo kitoje valstybėje narėje nei šios valstybės narės profesinę patirtį, kuria ketina remtis valstybėje narėje, kur mokėsi ir gyveno (pagal analogiją žr. 2015 m. spalio 6 d. Sprendimo *Brouillard*, C-298/14, EU:C:2015:652, 27 punktą).
- 30 Taigi reikia konstatuoti, kad pagal SESV 45 ir 49 straipsnius iš esmės draudžiama nacionalinė priemonė, susijusi su atsižvelgimo į profesinę patirtį, reikalaujamą norint verstis advokato veikla ir įgytą kitoje valstybėje narėje nei šią priemonę priėmusi valstybė narė sąlygomis, kuri gali kliudyti Sąjungos piliečiams, įskaitant tą priemonę priėmusios valstybės narės piliečius, pasinaudoti SESV garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis arba naudojimąsi jomis padaryti mažiau patrauklų.
- 31 Kadangi, kaip nurodyta šio sprendimo 22 punkte, pagal Prancūzijos teisės aktus galimybė pasinaudoti pereiga, suteikiančia teisę verstis advokato profesine veikla, nesvarbu, ar pagal darbo sutartį, ar vykdant savarankišką veiklą, be regioninių profesinio mokymo centrų teorinio ir praktinio mokymo ir advokato profesinės kvalifikacijos pažymėjimo, siejama su trimis kartu taikomomis sąlygomis, nurodytomis tame punkte, jie iš tikrųjų yra priemonė, galinti kliudyti Sąjungos piliečiams, įskaitant tą priemonę priėmusios valstybės narės piliečius, pasinaudoti SESV 45 ir 49 straipsniuose garantuojamomis pagrindinėmis laisvėmis arba naudojimąsi jomis padaryti mažiau patrauklų.
- 32 Įsisteigimo laisvės apribojimas gali būti leidžiamas tik su sąlyga, kad, pirma, jis pateisinamas privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais ir, antra, juo paisoma proporcingumo principo, o tai reiškia, kad jis turi būti tinkamas nuosekliai ir sistemškai užtikrinti siekiamo tikslo įgyvendinimą ir neviršyti to, kas būtina tam tikslui pasiekti (šiuo klausimu žr. 2009 m. lapkričio 17 d. Sprendimo *Presidente del Consiglio dei Ministri*, C-169/08, EU:C:2009:709, 42 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją; taip pat 2020 m. spalio 6 d. Sprendimo *Komisija / Vengrija (Aukštasis mokslas)*, C-66/18, EU:C:2020:792, 178 punktą ir jame nurodytą jurisprudenciją).

- 33 Paryžiaus advokatūros advokatų taryba ir Paryžiaus advokatūros pirmininkas, taip pat Prancūzijos vyriausybė iš esmės tvirtina, kad pagrindinėje byloje nagrinėjama nacionalinė priemonė pateisinama privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, susijusiais su teisinių paslaugų gavėjų apsauga ir geru teisingumo vykdymu. Prancūzijos vyriausybė konkrečiai nurodo, kad šio sprendimo 22 punkte primintos sąlygos, kurios Prancūzijos teisės aktuose nustatytos norint įgyti teisę verstis advokato profesija, kada netaikoma pareiga turėti advokato profesijos kvalifikacinį pažymėjimą, yra tinkamos užtikrinti jomis siekiamo tikslo įgyvendinimą ir yra būtinos šiam tikslui pasiekti. Iš tiesų, kadangi asmenys patys negali patikrinti teikiamų paslaugų kokybės, teisės aktų leidėjas turi nustatyti aukštos paslaugų kokybės užtikrinimo sąlygas, kad būtų garantuojama šių asmenų apsauga. Be to, kad galėtų veikti optimaliai, teismai turi savo dispozicijoje turėti patikimus, apmokytus ir kompetentingus teisingumą padedančius vykdyti asmenis.
- 34 Šiuo aspektu reikia nurodyti, kad, pirma, vartotojų, būtent teisinių paslaugų, kurias teikia teisingumą padedantys vykdyti asmenys, gavėjų, apsauga ir, antra, geras teisingumo vykdymas yra tikslai, kurie gali būti pripažinti privalomaisiais bendrojo intereso pagrindais, galinčiais pateisinti tiek laisvės teikti paslaugas ribojimą (2017 m. gegužės 18 d. Sprendimo *Lahorgue*, C-99/16, EU:C:2017:391, 34 punktą), tiek, kaip teigia generalinis advokatas savo išvados 66 punkte, laisvo darbuotojų judėjimo ir įsisteigimo laisvės ribojimą (šiuo klausimu žr. 1984 m. liepos 12 d. Sprendimo *Klopp*, 107/83, EU:C:1984:270, 20 punktą ir 2002 m. vasario 19 d. Sprendimo *Wouters ir kt.*, C-309/99, EU:C:2002:98, 122 punktą).
- 35 Taigi sąlygos, kurioms esant pagal Prancūzijos teisės aktus iš asmenų, turinčių teisės magistrą ar lygiaverčius pripažįstamus laipsnius ar diplomus, suteikiančius teisę verstis advokato veikla, nereikalaujama šios profesijos kvalifikacinio pažymėjimo, t. y. priklausyti Prancūzijos valstybės tarnybai, einant šias tarnautojo pareigas būti dirbus Prancūzijoje ir būti įgijus patirties Prancūzijos teisės srityje, savaime neatrodo netinkamos užtikrinti teisinių paslaugų gavėjų apsaugos ir gero administravimo tikslų pasiekimą.
- 36 Vis dėlto, kalbant apie šių sąlygų proporcingumą, reikia konstatuoti, kad jomis, kaip matyti iš Teisingumo Teismo turimos bylos medžiagos, siekiama užtikrinti, kad advokatas pakankamai gerai išmanytų nacionalinę teisę tam, kad būtų garantuotas tiek teisinių paslaugų gavėjų apsaugos ir gero teisingumo vykdymo tikslų įgyvendinimas, todėl sąlygos, kad kandidatas turi būti Prancūzijos valstybės tarnybos tarnautojas ir eidamas savo pareigas turėjo dirbti Prancūzijoje, viršija tai, kas būtina šiems tikslams pasiekti. Šiuo atveju *a priori* negalima atmesti galimybės, kad kandidatas, dirbantis kitoje nei Prancūzijos valstybės tarnyboje, pavyzdžiui, Europos Sąjungos viešojoje tarnyboje, kaip antai A. Onofrei, Prancūzijos teisę ne Prancūzijos teritorijoje taip, kad įgijo pakankamų žinių, juo labiau kad, kaip matyti iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, pagrindinėje byloje nagrinėjamuose nacionalinės teisės aktuose nereikalaujama, kad, kai pateikiamas prašymas atleisti nuo mokymo ir diplomo reikalavimo, kandidatas konkrečiai išmanytų sritį, susijusią su nacionalinių teismų organizacija ar procesu juose.
- 37 Dėl sąlygos, kad kandidatas privalo turėti profesinės patirties Prancūzijos teisės srityje, reikia pažymėti, kad valstybė narė, apibrėždama profesinei advokato veiklai vykdyti būtinas žinias, bet kuriuo atveju turi teisę reikalauti pakankamai gerai išmanyti nacionalinę teisę, nes teisė verstis šia profesija apima galimybę teikti patarimus ar pagalbą dėl nacionalinės teisės (pagal analogiją žr. 2009 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Pešla*, C-345/08, EU:C:2009:771, 46 punktą; taip pat šiuo klausimu žr. 2010 m. gruodžio 22 d. Sprendimo *Koller*, C-118/09, EU:C:2010:805, 39 punktą).
- 38 Taigi Prancūzijos teisės aktų leidėjas galėjo savarankiškai nustatyti kokybės standartus šioje srityje ir atitinkamai nuspręsti, kad pakankamas Prancūzijos teisės žinias, suteikiančias teisę verstis advokato profesine veikla, galima įgyti dirbant šios teisės srityje bent aštuonerius metus.

- 39 Šiomis aplinkybėmis priemonė, kuri neleidžia, kad pakankamos Prancūzijos teisės žinios, suteikiančios teisę verstis advokato profesine veikla, būtų įgyjamos vien dirbant su Sąjungos teise, negali būti laikoma neproporcinga, atsižvelgiant į šio sprendimo 35 punkte nurodytus tikslus, su sąlyga, kad pagal ją nėra nepagrįsta atsižvelgti į sritis, kuriose suinteresuotasis asmuo dirbo kitoje nei Prancūzijos viešojoje administracijoje.
- 40 Konkrečiai kalbant, kaip savo išvados 77 ir 78 punktuose pažymėjo generalinis advokatas, eidamas savo pareigas Europos institucijoje pareigūnas ar tarnautojas gali turėti atlikti užduotis, glaudžiai susijusias su valstybių narių nacionaline teise.
- 41 Atsižvelgiant į tai, reikia pažymėti, kad SESV 45 ir 49 straipsnių veiksmingumas nereikalauja, kad teisei užsiimti profesine veikla valstybėje narėje būtų taikomi mažesni reikalavimai nei tie, kurie taikomi asmenims, nepasinaudojusiems judėjimo laisve (šiuo klausimu žr. 2009 m. gruodžio 10 d. Sprendimo *Pešla*, C-345/08, EU:C:2009:771, 50 punktą).
- 42 Atsižvelgiant į visa tai, kas išdėstyta, į pateiktus klausimus reikia atsakyti, kad SESV 45 ir 49 straipsniai turi būti aiškinami taip:
- pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad atleidimas nuo profesinio mokymo ir advokato profesinio kvalifikacinio pažymėjimo reikalavimų, iš esmės numatytų norint verstis advokato veikla, taikomas tik tam tikriems valstybės narės valstybės tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas tos valstybės narės administracijoje ar viešojoje įstaigoje ar tarptautinėje organizacijoje, dirbo teisinį darbą nacionalinės teisės srityje, tačiau jis netaikomas Europos Sąjungos viešosios tarnybos pareigūnams, tarnautojams ar buvusiems tarnautojams, kurie savo pareigas ėjo Sąjungos institucijoje, esančioje ne Prancūzijos teritorijoje,
  - pagal juos nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad toks atleidimas taikomas su sąlyga, kad suinteresuotasis asmuo teisinį darbą dirbo nacionalinės teisės srityje, ir jis netaikomas Europos Sąjungos viešosios tarnybos pareigūnams, tarnautojams ar buvusiems tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas, teisinį darbą dirbo vienoje ar daugiau Sąjungos teisės sričių, jeigu pagal tuos aktus nedraudžiama atsižvelgti į teisinį darbą, apimančią profesinę patirtį nacionalinės teisės srityje.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

- 43 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiai nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (pirmoji kolegija) nusprendžia:

SESV 45 ir 49 straipsniai turi būti aiškinami taip:

- pagal juos draudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad atleidimas nuo profesinio mokymo ir advokato profesinio kvalifikacinio pažymėjimo reikalavimų, iš esmės numatytų norint verstis advokato veikla, taikomas tik tam tikriems valstybės narės valstybės tarnybos tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas tos valstybės narės administracijoje, ar viešojoje įstaigoje ar tarptautinėje organizacijoje, dirbo teisinį darbą nacionalinės teisės srityje, tačiau jis netaikomas Europos Sąjungos viešosios tarnybos pareigūnams, tarnautojams ar buvusiems tarnautojams, kurie savo pareigas ėjo Sąjungos institucijoje, esančioje ne Prancūzijos teritorijoje,

- pagal juos nedraudžiami nacionalinės teisės aktai, kuriuose numatyta, kad toks atleidimas taikomas su sąlyga, kad suinteresuotasis asmuo teisinį darbą dirbo nacionalinės teisės srityje, ir jis netaikomas Europos Sąjungos viešosios tarnybos pareigūnams, tarnautojams ar buvusiems tarnautojams, kurie, eidami savo pareigas, teisinį darbą dirbo vienoje ar daugiau Sąjungos teisės sričių, jeigu juose nedraudžiama atsižvelgti į teisinį darbą, apimantį profesinę patirtį nacionalinės teisės srityje.

Parašai.